

торгів в 2013р. ІСІ зайняли другу позицію (29,6%) після державних облігацій (43%), у той час, як ринок акцій суттєво зменшився. Якщо в 2009р. в структурі торгів акції займали 44%, то в 2013р. – лише 10%. Наявність потенційних джерел приватних інвестиційних ресурсів підтверджує величина активів ІСІ. На початок 2014р. у розпорядженні ІСІ знаходилося 183 млрд. грн. активів. Інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів було зареєстровано загальною вартістю 347,5 млрд грн. Але необхідно підкреслити, що збільшення загальної вартості активів та емітованих цінних паперів ІСІ не призводить до адекватного зростання інвестиційних потоків в індустріальні сектори економіки України. Незважаючи на досить високі показники, в цілому ринок ІСІ в Україні не став важливим інструментом концентрації інвестиційних ресурсів населення. У США, наприклад, вкладниками інвестиційних фондів є близько 43% домогосподарств.

На думку фахівців Національного інституту стратегічних досліджень одна з основних проблем, яка не дозволяє в повній мірі використовувати інвестиційний потенціал ринку ІСІ – це низький рівень поінформованості населення про переваги ІСІ та привабливі проекти для інвестування. Тому доцільно розширити сферу інвестування ІСІ в інноваційні та модернізаційні довгострокові проекти; ввести пільгове оподаткування інвесторів, що вкладають кошти в ІСІ на довгий термін (або зменшити ставку оподаткування інвестиційного доходу, отриманого від інвестицій в цінні папери для фінансування інновацій на термін більше одного року) [2]. Для консолідації ресурсів приватних інвесторів з метою розвитку національної економіки державна політика в сфері розвитку ІСІ повинна бути спрямована на налагодження взаємодії між емітентами цінних паперів ІСІ, інвесторами, компаніями, які створюють та впроваджують інновації [3]. Крім того, необхідно налагодити комунікації із вітчизняними приватними інвесторами та більше популяризувати серед населення України привабливі інноваційні проекти для вкладення капіталу з метою одержання інвестиційних доходів.

Список літератури:

1. Закон України від 5.07.2012 № 5080 «Про інститути спільного інвестування». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Zakon.Rada.gov.ua>.
2. До питання про розвиток інститутів спільного інвестування та їх інвестиційний потенціал / Аналітична довідка / Національний інститут стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niss.gov.ua>
3. Антонов С. Европейская перспектива и финансовые институты / С. Антонов, С. Шишков // Дзеркало тижня. – 2014. – № 24.

Олена ЗАКЛЕКТА-БЕРЕСТОВЕНКО

Тернопільський національний економічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Державне соціальне страхування в Україні як складова системи соціального захисту населення обумовлюється існуванням таких категорій громадян, що з певних об'єктивних чи суб'єктивних причин не мають достатніх для самозабезпечення доходів та потребують фінансової підтримки держави. Соціальний захист як суспільне явище становить зміст соціальної функції держави та поєднує сукупність економічних, організаційних і юридичних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини. Так, згідно статті 25 Декларації прав людини кожен має право на життєвий рівень, необхідний для підтримання особистого здоров'я та благополуччя, а також право на забезпечення у випадку безробіття, хвороби, інвалідності, досягнення пенсійного віку, інших випадків втрати засобів до існування [1].

Соціальне страхування громадян в Україні реалізується шляхом формування цільових фондів фінансових ресурсів за рахунок внесення страхових платежів. Сьогодні найбільш

актуальною проблемою формування ефективної системи соціального страхування є розподіл фінансової відповідальності між роботодавцями, найманими працівниками та державою, а також – вибір оптимальної моделі розподілу повноважень та обов'язків адміністрування страхових внесків між окремими державними інституціями.

Зарубіжний досвід свідчить, що системи соціального страхування економічно розвинених країн формуються на основі принципу паритетної участі. Для прикладу, частка застрахованих осіб у загальній сумі страхових платежів в окремих країнах досягає 30 % (у Чорногорії – 28,1%, Німеччині – 20,2%, Австрії – 17,2%, Люксембурзі – 15 %, Чехії – 12,5%), тоді як частка роботодавців коливається у межах 35-60 % [2]. Стосовно моделей адміністрування страхових внесків, то у європейських державах діють кілька основних їх типів, які різняться ступенем централізації системи соціального страхування. Забезпечення функціонування системи соціального страхування може покладатися на одну установу або ж розподілятися між різними інституціями, серед яких фонди соціального страхування та податкові органи.

В Україні система соціального страхування протягом років незалежності зазнала суттєвих трансформацій у напрямі її централізації та підвищення ступеня інтегрованості. До 2011 року вона поєднувала у собі кілька окремих внесків, які спрямовувалися до окремих фондів соціального страхування, серед яких: Пенсійний фонд України, фонд страхування на випадок втрати працездатності, фонд страхування на випадок безробіття та ін. Така система була складною, обтяжливою для підприємств та неефективною з огляду на високі адміністративні витрати, пов'язані із розпорощенням функцій між кількома фондами.

Суттєвий крок у реформуванні системи державного соціального страхування було зроблено із заміною окремих платежів на єдиний соціальний внесок, що був введений в дію Законом України від 08.07.2010 року [3]. Нині, збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування покладається на Державну фіскальну службу України, а його розмір для юридичних осіб коливається в межах 36,7 % – 49,7 %, залежно від класу професійного ризику. Страхові кошти, акумульовані на централізованих рахунках фіскальних органів, автоматично перераховуються на рахунки Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування для їх подальшого використання задля реалізації соціальної функції держави згідно чинного законодавства України.

Вагомою невирішеною проблемою залишається значне навантаження на фонд оплати праці, що спричиняє небажання роботодавців сплачувати ЄСВ у повному обсязі та провокує виплату заробітної плати «у конвертах». Для усунення даного недоліку урядом здійснюється ряд заходів щодо подальшого удосконалення системи державного соціального страхування, серед яких – прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці». Закон передбачає створення Фонду соціального страхування України шляхом об'єднання Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань і Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, а також – вносить зміни до правил допуску працівників до роботи та вводить фінансові санкції для юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців за порушення законодавства про працю. Введення у дію передбачених законом змін, на наш погляд, сприятиме подальшому підвищенню ефективності вітчизняної системи соціального страхування та зростанню якості надання соціальних послуг населення.

Список літератури:

1. Загальна декларація прав людини / Міжнародний документ ООН від 10.12.1948 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Єдиний соціальний внесок: міжнародний та вітчизняний досвід / Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/edunvnesok/>

ПРОБЛЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Одним з основних факторів, що впливає на ефективність соціально-орієнтованої ринкової економіки, яка слугує базою для формування практично усіх розвинутих країнах світу, є ступінь розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ), від чого значною мірою залежить зайнятість населення, рівень доходів значної його частини, конкурентоздатність національної економіки в цілому. В Україні, за експертними оцінками у МСБ зайнято лише 5,2 млн. осіб або 25 %, що наполовину менше показника економічно розвинутих країн, а їх частка у створенні ВВП останніми роками коливалась у межах 15 %, що приблизно вчетверо менше європейського рівня.

Серед причин, що призводять до такої ситуації слід виокремити наступні: значне податкове навантаження; постійна нестача оборотних коштів, що зумовлена практично відсутністю доступних кредитних коштів та утрудненим доступом до інвестиційних програм; нестійкість законодавства, соціально-економічної та політичної ситуації в державі загалом, корумпованість та криміналізація; брак необхідних знань у сфері економіки, права, ІТ-технологій тощо.

До прикладу, якщо всі витрати на оплату праці підприємства, що перебуває на загальній системі оподаткування (та відноситься до 17 класу професійного ризику – пошиття верхнього одягу) взяти за 100 %, то на сплату єдиного соціального внеску та відповідних податкових платежів припадатиме близько 40 %. Однак, заробітна плата, яку виплачує підприємство працівнику, є оплатою праці, тому це створює додаткову споживчу вартість. Відповідно ця заробітна плата, хоча й опосередковано, є об'єктом оподаткування ПДВ. Відтак, таке співвідношення приблизно становитиме 50:50.

Окрім цього, для платників, що перебували на спрощеній системі оподаткування після введення в дію Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» слід додатково сплачувати приблизно ще 300 грн.

Вищевказані чинники змушують підприємців шукати різноманітних шляхів економії, що і призводить приховування їх реальних доходів. Це є однією з причин суттєвого зменшення витрат на оплату праці та її часткової або повної «тінізації» з усіма наслідками як для працівників, так і для економіки в цілому.

Особливої уваги слід приділити положенню Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» стосовно змін у механізмі нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Так, з 1 січня 2015 року при нарахуванні заробітної плати (доходів) практично усім категоріям платників ставки єдиного внеску застосовуються з коефіцієнтом 0,4. Однак, вважаємо, що умови для застосування пільгової ставки встановлені надто жорсткі: збільшення загальної бази нарахування єдиного внеску за місяць у 2,5 рази у порівнянні з 2014 р.; збільшення середньої заробітної плати по підприємству мінімум на 30 відсотків порівняно з 2014 р.; середній платіж на одну застраховану особу після застосування коефіцієнта складе не менше ніж 700 гривень; середня заробітна плата по підприємству складе не менше трьох мінімальних заробітних плат.

Проведені розрахунки з нарахування умовної заробітної плати на підприємстві свідчать про те, що застосування пільгової ставки у 16,4% (з коефіцієнтом 0,4) у 2015 р. потягне за собою збільшення соціальних та податкових платежів у півтора рази, а з 2016 р. – аж на 80 %. В сучасних умовах, коли в економіці спостерігається стагфляція, більшість